

sovietinėje Lietuvoje buvo periodas (nuo 1947 iki 1950 metų), kai mirties bausmė, bent jau oficialiai, nebuvo taikoma.

Tačiau sugrįžkime į šias dienas, pasvarstykime visus "už" ir "prieš" mirties bausmę.

Mirties bausmės klausimas neatsiejamas nuo bendros bausmių politikos, bausmių griežtėjimo ar racionalėjimo klausimų. Tenka konstatuoti, jog Lietuvoje nuo 1990 metų iki dabar nusikalstamumo lygis 100 tūkstančių gyventojų nuolat didėjo ir išaugo daugiau kaip du kartus (nuo 99 - 1990m. iki 204,5 - 1997 m.). Tarsi atsakas į tai, kaip būdas sumažinti nusikalstamumui, nubaustųjų laisvės atėmimu skaičius per tą patį laikotarpį augo dar greičiau, viršydamas 1990 m. lygį daugiau kaip tris kartus. Palyginti su Europos šalimis, tai yra vienas didžiausių skaičių. Netolimoje ateityje mes tikrai galime pretenduoti į "zekų" valstybės vardą - apie 300000 Lietuvos gyventojų jau šiandien turi laisvės atėmimo praktiką. Mūsų baudžiamasis kodeksas (nors iš esmės jau visiškai pakeistas nuo sovietmečio) yra bene pats griežčiausias Europoje ir toliau plėtojamas griežtinimo linkme. Kokius rezultatus davė tokia jo plėtotė? Ar tai nėra tik kovos su nusikalstamumu regimybė?

Gera pamenu, kaip 1995 metais, spekuliuojant transporto priemonių vagysčių skaičiumi, parlamente vyko diskusija dėl bausmės už šį nusikaltimą sugriežtinimo. Nebuvo kreipiamas dėmesys į argumentus, jog bausmės sugriežtinimas - tik parodomoji akcija, realiai nepadarysianti įtakos situacijai. Oponentai buvo teisūs. Transporto priemonių vagysčių skaičius nesumažėjo, ir net atvirkščiai - 1997 m. palyginti su 1996 m. padidėjo 430.

Šią temą būtų galima ir toliau plėtoti, tačiau grįžkime prie mirties bausmės problematikos. Vienas iš populiariausių aiškinimų, siekiant pateisinti mirties bausmę, yra toks: mirties bausmės panaikinimas padarytų įtaką tolesniam nusikalstamumo, tame tarpe ir nužudymų, augimui. Taigi, mirties bausmė turi tarsi "stabdomąjį" poveikį.

Jau anksčiau pavyzdžiais bandžiau pagrįsti, kad bausmių griežtinimas nedaro realios įtakos nusikalstamumo lygiui. Kai kurie duomenys, apklausus asmenis, padariusius nusikaltimus, už kuriuos būtų galima bausti mirties bausme, rodo, kad bent 9 iš 10 nusikaltimo padarymo metu negalvojo apie jų laukiantį atpildą. Viename iš JTO parengtų tyrimų, nagrinėjant mirties bausmės sąryšį su nužudymų skaičiumi, sakoma, jog "negauta jokių moksliskai pagrįstų duomenų, patvirtinančių, kad mirties bausmė daro didesnį stabdantį poveikį, nei įkalinimas iki gyvos galvos". Tai rodo ir valstybių, atsisakiusių šios bausmės, praktika - buvo galima laukti nusikalstamumo bangos, tačiau taip neatsitiko. Ne paslaptis, jog Lietuvoje mirties bausmė oficialiai nevykdoma nuo 1995 metų. Tai žinoma visuomenei ir nusikalstamam pasauliui, bet nužudymų skaičius per šį laikotarpį ne tik nepadidėjo, o atvirkščiai, nors ir neženkliai, tačiau sumažėjo.

Aišku, toks laikotarpis yra per trumpas daryti apibendrinimams, tačiau jis leidžia kriminologams diskutuoti, ar mirties bausmės taikymas nusikalstamumo lygiui turi absoliučiai nulinę arba bent jau visai nereikšmingą įtaką, leidžia diskutuoti, ar tokios bausmės taikymas kovoje su nusikalstamumu nėra pervertinamas.

Drįsčiau teigti, jog mirties bausmės (kaip ir kitų bausmių) besaikis griežtinimas, nebūdamas nusikalstamumo problemos sprendimo raktu, sudaro iliuziją, jog prieš nusikalstamumą itin stipriai kovojama "stipria ranka", ir atitraukia dėmesį nuo kur kas sudėtingesnių sprendimų, kurių iš tikrųjų reikėtų imtis, paieškos. Pavyzdžiui, Irane mirties bausmė dėl narkotikų taikoma seniai ir plačiai. Pasmerkta myriop šimtai žmonių, tačiau narkotikų problema tebelieka tokia pat rimta.

Daugelis mano, jog mirties bausmė - tai garantija, jog šis asmuo daugiau nepakenks visuomenei, tačiau kur garantija (kai kalbama apie teisę į gyvybę - visų žmogaus teisių pagrindą), kad pasmerktais būtų padaręs kitą nusikaltimą ateityje. Mirties bausmė nėra savigynos aktas,